

Andrej Ivanuša

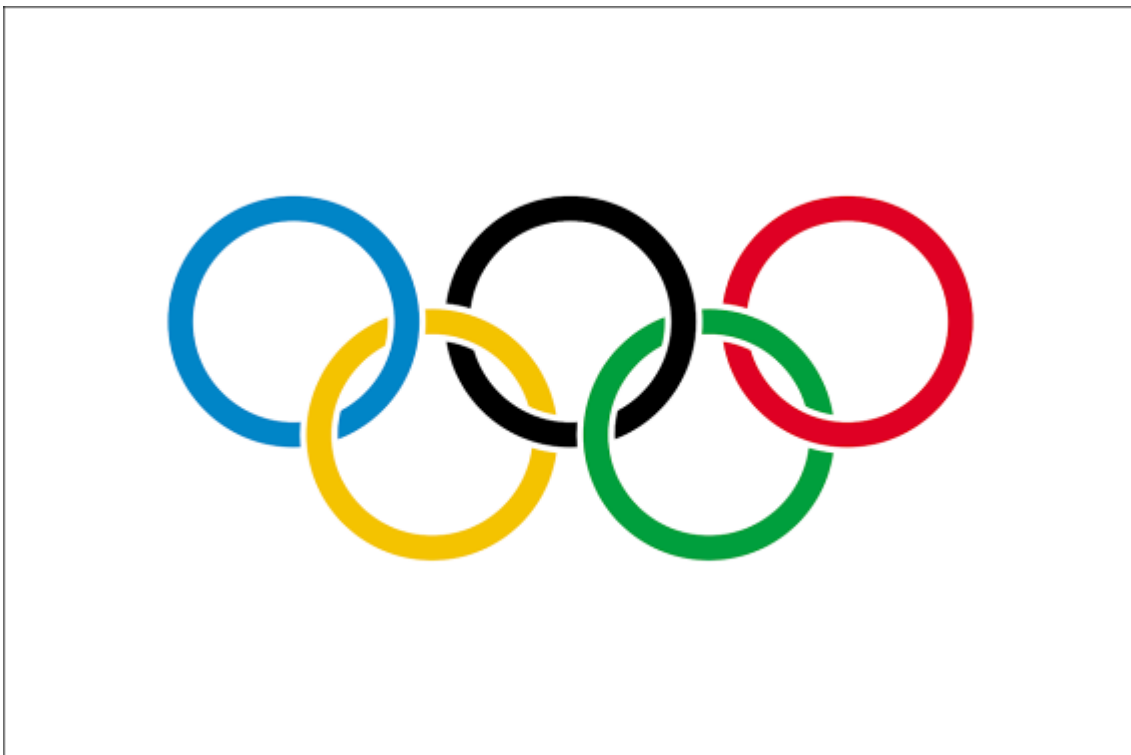
POMEMBNO JE SODELOVATI

OLIMPIJSKE IGRE SO VEDNO SKUŠALI (PO)KUPITI LE ZASE

Olimpijske igre v stari Grčiji so bila atletska tekmovanja v čast vrhovnemu bogu Zeusu. Kolikor nam je znano, so bile prve organizirane leta 776 pred našim štetjem v Olimpiji. Tekmovalci so se zbrali vsaka štiri leta. Igre so prirejali vse do leta 394 našega štetja, ko jih je ukinil Teodozij I ob uvedbi krščanstva kot državne religije v Rimskem imperiju.

V ZEUSOVO ČAST

Na začetku so bile prikaz moške moči in so služile le za čaščenje božanstva. A kaj hitro so postale politično orodje, ki so jih uporabljale mestne države, da bi pokazale premoč nad rivali. Kar je seveda s pridom izkoristila tudi duhovščina, da je izmolzla denar od oblastiteljnih politikov. Ti so plačevali denar za darove bogovom. A kmalu so se okrog »olimpijskega korita« pričeli drenjati tudi umetniki in pesniki. Pisali so pesmi hvalnice, ki so jih ljudje plačevali z zlatom. Kiparji so klesali vedno večje in mogočnejše kipe v čast bogu in zmagovalcem, seveda za primerno plačilo. Na koncu so organizatorji iger brez sramu sprejemali obilne donacije patronov in jih častili skoraj tako zavzeto kot tekmovalce.

Slika 1 – Olimpijska zastava s petimi krogi, ki simbolizirajo vse celine in s tem človeštvo: modra - Evropa, rumena - Azija, črna - Afrika, zelena - Avstralija z Oceanijo, rdeča - Amerika

Čez nekaj stoletij je bilo to kakor pozabljeno. A ni bilo dolgo, ko se je vse vrnilo v stare tirnice. Olimpijska ideja je preživela in jo je leta 1894 sprejel in udejanil baron Pierre de Coubertin, ko je ustanovil MOK ali Mednarodni olimpijski komite (IOC,

International Olympic Committee). Prve olimpijske igre moderne dobe so bile v Atenah leta 1896. Na začetku so bile le letne olimpijske igre, a nato so dodali še zimske (Chamonix 1924). Na vsaki dve leti so tako igre na različnih koncih sveta na katerih sodelujejo športniki iz več kakor 200 različnih držav. Ideja navdušuje mnoge in tako so dodali še Paraolimpijske igre za tekmovalce s fizičnimi omejitvami in Olimpijske igre mladine za tekmovalce pod 20 leti starosti.

Coubertin je na začetku menil, da naj na igrah sodelujejo tekmovalci le zaradi »časti in slave«, vendar so kaj kmalu spoznali, da z amaterizmom ne bodo ničesar dosegli in so dovolili profesionalcem, da sodelujejo na njih. V začetku to ni bila težava. A na igrah v Berlinu 1936 je »nastopila« nova tekmovalka – televizija. Z njo se je začela prava in resnična komercializacija olimpijskih iger.

Tudi osnovna ideja, da naj med igrami orožje utihne, ni bila nikoli uresničena. Tako sta dve vojni preprečili, da bi se olimpijske igre odvijale v intervalih po štiri leta. Tako ni bilo igre v letih 1916, 1940 in 1944. V zgodovini so bile odpovedane poletne igre v Berlinu 1916, Tokiju 1940 in Londonu 1944 ter zimske Sapporo 1940 in Cortina d'Ampezzo 1944. A tudi »hladna vojna« je posegla v olimpijsko idejo, ko je veliko število držav zaradi različnih političnih razlogov bojkotiralo igre leta Moskva 1980 in Los Angeles 1984.

Od začetka olimpijskih iger moderne dobe je bilo pripravljenih 29 poletnih olimpijskih iger v 22 mestih in 21 zimskih olimpijskih iger v 18 mestih. Nekatera mesta so gostila igre več kakor enkrat, Atene 1896 in 2004, Pariz 1900 in 1924, London 1908 in 1948 (letošnje so njihove tretje!), St. Moritz 1928 in 1948, Lake Placid 1932 in 1980, Los Angeles 1932 in 1984 ter Innsbruck 1964 in 1976. Letošnje poletne igre so (bile), saj vsi veste, v Londonu 2012, sledijo zimske Soči 2014, poletne Rio De Janeiro 2016 in zimske Pjongčang 2018. Za naprej prireditelji še niso izbrani.

V zvezi s prireditelji iger so tudi druge zanimivosti. Rim je bil izbran za gostitelja leta 1908. Vendar so igre prestavili v London, ker je izbruhnil Vezuv in so se zbal za zdravje tekmovalcev! Za leto 1904 je bil izbran Chicago, a so se odločili, da jih prestavijo v St. Louis, ker je bila tam istočasno še svetovna razstava EXPO. Melbourne 1956 je bil le eden od prirediteljev. Drugi je bil Stockholm 1956, ki je gostil samo »konjska« tekmovanja. Je pa olimpijski ogenj prejelo vsako mesto posebej.

GOSTITELJ VEDNO »GOR« PLAČA

Olimpijsko gibanje sestavljajo mednarodne športne zveze in nacionalni olimpijski komiteji. Ti so tisti, ki odločajo o pravilih gibanja, o športih v katerih se tekmuje in o organizatorjih posameznih iger. Posamezne igre organizira poseben organizacijski komitej, ki ga oblikuje izbrano mesto. Gostitelj iger je torej vedno določeno mesto, ki tudi zbere sredstva za izvedbo iger. Ker je število tekmovalnih panog, športov in atletov iz leta v leto večje, mora prireditelj zbrati velikanska sredstva.

Zgraditi ali preurediti je potrebno tekmovališča in bivališča za 13.000 tekmovalcev v 33 različnih športih na 400 dogodkih. Ob tem morajo pripraviti še otvoritveno in zaključno prireditev in poskrbeti, da prenesejo ogenj z Olimpa v Grčiji s pomočjo večne bakle do prizorišča iger. Seveda ne smejo pozabiti niti na medalje, na sodnike, na obiskovalce in še na tisoče drugih podrobnosti. Na koncu je potrebno poskrbeti še za varnost. Na to jih najbolj boleče opominjajo dogodki na igrah v Münchnu 1972, ko so palestinski teroristi napadli izraelske atlete.

Vse to prinese s seboj mestu gostitelju skrbi, a tudi večno slavo. Izgube in dobički so neizbežen del tega procesa. Seveda je težko meriti še posredne učinke olimpijskih iger.

Nekatera mesta jih znajo dobro izkoristiti in postanejo turistične destinacije, kar pred igrami niso bila. Večinoma je pomembno, da prireditelj postavi glavni športni stadion, ki je arhitekturni presežek tistega časa.

HITREJE, VIŠJE, MOČNEJE ... IN DRAŽJE

Njegova izgradnja je draga, vendar pa skoraj zagotovo prinese denar, čast in slavo prireditelju. Razen v Montrealu 1976. Njihov glavni stadion jih je stal 2,5 milijarde ameriških dolarjev in pridelal izgubo 1,5 milijarde, ki so jo odplačevali še trideset let vse do leta 2006!

Slika 2 – Olimpijski stadion v Montrealu 1976, ki je stal 2,5 milijarde USD in so ga odplačevali do leta 2006.

V Lake Placidu 1980 in Moskvi 1980 so se iz tega naučili, da morajo biti previdni pri trošenju sredstev. No, v Moskvi ni bilo pomembno, če je bil dobiček, saj je država na račun davkoplačevalcev iz državnega proračuna elegantno pokrila morebitno izgubo. Mnenja o tem so si nasprotujoča in še danes ni znano, kolikšna je bila izguba, ki so jo tako poravnali. Sledila sta Sarajevo 1984 in Los Angeles 1984. Bivša Jugoslavija je nekako zvozila zimske igre brez izgube, a tudi brez pravega dobička. Danes olimpijski objekti na Jahorini v Bosni in Hercegovini bolj ali manj propadajo in zgodbe o uspehu tam ni.

Je pa zato bila v Los Angelesu 1984. Pridelali do 250 milijonov USD dobička. Te igre veljajo kot finančno najbolj uspešne olimpijske igre moderne dobe. Pa čeprav so v Seoulu 1988 pridelali še več dobička, kar 300 milijonov USD. Vendar so te igre vodili na državni ravni in je zanje skrbela vlada Južne Koreje in ne njeno mesto Seoul. Tudi sredstva so bila zagotovljena s pomočjo državnega proračuna.

V Barceloni 1992 so zaslužili 5 milijonov USD. Za Lillehammer 1994 nisem našel podatkov. So si pa najdražje igre privoščili v Atlanti 1996 in porabili 1,8 milijarde USD

ter pri tem zaslužili 10 milijonov USD. Kljub dobičku so organizatorji doživeli številne kritike. Ker so bile močno podprte s korporacijskimi in zasebnimi sredstvi, te igre veljajo kot preveč komercialne. Dejansko je res, da je bil tukaj šport daleč v ozadju in mnogo več se je govorilo o denarju in bogatih sponzorjih.

V Nagano 1998 so imeli »pozitivno ničlo«. Sydney 2000 je imel proračun 1,765 milijarde USD in dobiček okrog 10 milijonov. Boljši so bili v Salt Lake Cityju 2002, kjer so pri porabljenih 1,2 milijarde pridelali 101 milijon USD dobička.

GRKI NE MOREJO IZ SVOJE KOŽE

Potem so bili na vrsti Grki in igre v Atenah 2004. Prav vehementno so se zagnali v izdelavo olimpijskih prizorišč in so jih praktično skoraj vse zgradili na novo. Porabili so 15 milijard USD in ustvarili izgubo v višini 6 milijard! Ali je tukaj začetek sedanjih finančnih težav Grčije? Zagotovo, saj še vedno plačujejo tudi te kredite poleg vseh ostalih. Dva objekta, velodrom in softball stadion, sta bila uporabljena samo na igrah. Od takrat se v njiju ni odvil niti en dogodek! Zdaj žalostno propadata, saj ju nihče ne vzdržuje.

Slika 3 – Atenski velodrom ob izgradnji.

Torino 2006 je za igre porabil 3,6 milijarde USD. Organizatorji so te stroške pokrili z velikimi napori. Nekaj je prispevala tudi država Italija iz svojih blagajn. Kitajci so v Pekingu 2006 porabili 43 milijard USD, čeprav analitiki trdijo, da so bile še dražje. Še posebej, ker so zgradili nekaj zelo atraktivnih športnih objektov, predvsem glavni stadion v obliki ptičjega gnezda. Drzna arhitektura je zagotovo »požrla« veliko sredstev. Četudi je bila izguba, jo je »partija« tiho pokrila iz državnega proračuna. Saj je navsezadnje šlo za »nacionalni interes«. Kanadčani se iz Montreala 1976 niso ničesar naučili. Zimske igre Vancouver 2010 so jim prinesle izgubo v višini 165 milijonov pri proračunu v višini 1 milijarde USD.

Le kako bo v Londonu 2012? Leta 2005, ko so kandidirali za organizacijo, so ocenili, da bodo potrebovali 3,7 milijarde USD. Sedaj ocenjujejo, da bodo porabili 18,7 milijard USD. Toda TV postaja Sky Sports napoveduje, da bodo porabili še enkrat toliko ali okrog 38 milijard USD. Kako in koliko bodo zaslužili, pa se še ne ve!

TRŽENJE OLIMPIJSKE BLAGOVNE ZNAMKE

MOK se je vse do odhoda Averyja Brundaga leta 1972 otepal korporacijskih in zasebnih sponzorjev. Verjeli so, da je mogoče igre pripraviti na »časten« način. A ko je vodstvo prevzel Juan Antonio Samaranch, so se odločili, da bodo pričeli sodelovati z mediji, predvsem s televizijo, in iskati možnosti reklamiranja iger. Obračati so se začeli na močne mednarodne športne korporacije, ki so pričele svoje izdelke povezovati na olimpijsko blagovno znamko.

Vzrok za to je bila izguba v proračunu samega MOK-a, saj so ob odhodu Brundaga imeli izgubo 2 milijonov USD pri proračunu 10 milijonov na leto. A stroški so vedno bolj naraščali in osem let kasneje so letno potrebovali že 45 milijonov dolarjev. V glavnem so jih pričeli pokrivati s prodajo pravic za televizijske prenose. Ob izvolitvi 1980 je Samaranch obljubil, da bo naredil MOK finančno neodvisnega.

Ko so v Los Angelesu 1984 pridelali neverjeten dobiček pod vodstvom Petra Überrotha, se je za MOK začela nova doba. Dobiček je dosegel s prodajo ekskluzivnih sponzorskih pravic izbranim podjetjem in korporacijam za trženje olimpijske blagovne znamke in simbolov. Samaranch je po tem zgledu leta 1985 oblikoval TOP, The Olympic Program, ki je organizacija za trženje olimpijskih blagovnih znamk in simbolov. Članstvo v TOP je izredno ekskluzivno in izbrano ter vsekakor zelo drago. Štiriletna članarina znaša 50 milijonov USD, vendar pridobi član ekskluzivne oglaševalske pravice za reklamiranje svojih izdelkov v določeni kategoriji pod olimpijskimi simboli ter pravico do uporabe logotipa s petimi olimpijskimi krogi.

GLEJ IN PLAČAJ

Kot je že bilo zapisano, so bile igre v Berlinu 1936 prve, ki so jih prenašali na televiziji, sicer le za lokalne gledalce, pa vendar. Prave »televizijske« igre so bile zimske Cortina d'Ampezzo 1956. Za te in za naslednje zimske igre, Squaw Valley 1960, je televizijska družba CBS skupaj plačala 394.000 USD za prenose v ZDA, EBU (European Broadcasting Union) pa 660.000 USD za prenose v Evropo in drugje. Stroški za odkup pravic za TV prenose vedno bolj naraščajo. CBS je za Nagano 1998 plačala 375 milijonov USD. NBC je pridobila pravice za prenose iger v letih 2000 do 2012 in plačala 3,5 milijarde USD.

Število gledalcev je od leta 1960 do konca stoletja naraščalo po eksponentni krivulji. Kakor se je spreminjala tehnologija, tako je bilo gledalcev vedno več. Črno bela televizija je postala barvna (od 1964), namesto zemeljskih pretvornikov krožijo v orbiti sateliti (od 1968). Mexico City 1968 je gledalo 600 milijonov gledalcev, Los Angeles 1984 je občudovalo 900 milijonov in Barcelona 1992 je imela že 3,5 milijarde prikovanih za ekrane. A potem je sledil upad! Najslabše so se odrezale igre v Sydneyu 2000, a to je bilo predvsem zaradi neprijetnih časovnih pasov, ko bi večina gledalcev morala vstati zelo zgodaj. Vendar sta v tem času svoj pohod začela še kabelska televizija in internet.

MOK in televizijske hiše so takoj odreagirali. Niso si smeli privoščiti upada gledalcev in s tem dobičkov od oglaševalcev. Predvsem so se prilagodili potrebam TV prenosov. Program atletike so podaljšali iz sedem na devet dni. Pravice do prenosov so pričeli

prodajati še dražje. Tako si jih majhni kabelski operaterji in ponudniki interneta niso več mogli privoščiti. Urnik tekmovanj so prilagodili tako, da so sovpadali s »prime time« na TV postajah v ZDA. Ti ukrepi so prinesli prave rezultate in dvig števila gledalcev na prejšnji nivo šele ob igrah v Pekingu 2008.

Slika 4 – Neverjetno zahtevna gradnja, za katero so porabili neznano količino dolarjev – »ptičje gnezdo« za olimpijske igre Peking 2008.

GLEDALI JIH BOMO ŠE NAPREJ

Prodaja olimpijskih blagovnih znamk v komercialne namene je hudo sporna. Kritiki pravijo, da so postale igre komercialni športni spektakel, televizijski dogodek prvega razreda, ki nima ničesar skupnega s športnim duhom, ki ga je načrtoval Coubertin. Še posebej je bil MOK pod udarom ob igrah v Atlanti 1996 in Sydneyu 2000. Mesti sta sredstva zbirali kar z neposredno pomočjo trgovcev in korporacij. Skušalo so unovčiti čim več »olimpijskih izdelkov« in jih šport niti ni preveč zanimal. Zato so na naslednjih igrah le nekoliko omilili to pogoltno trženje vsega, kar je imelo vsaj malo povezave z olimpizmom in igrami. Naslednji ugovori so, da naj igre financirajo mesta in ne nacionalne vlade. Kajti tako se igre spreminjajo iz nadnacionalnega dogodka v nacionalni dogodek in ponos posamezne države. Spet je v ospredju politika in ne športni duh.

Kljub vsemu mesta še naprej tekmujejo, da bi dobila organizacijo olimpijskih iger. Očitno dobiček, ki ni nikoli zanesljiv, ni najpomembnejše gonilo. Prestiž pa to zagotovo je, pa naj stane kolikor hoče!